

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

Кафедра психології

ПСИХОЛОГІЯ

**Програма та навчально-методичні матеріали до курсу
для студентів спеціальності
24 «Сфера обслуговування»**

Харків - 2018

Друкується за рішенням ради факультету
соціальних комунікацій
Харківської державної академії культури
(протокол № 4 від 20.11.2017 р.)

Рекомендовано кафедрою психології
(протокол № 8 від 07.11.2017 р.)

Рецензент:

Гордієнко-Мітрофанова І.И. – доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології Харківського національного
педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

Укладач:

Радько О.В., кандидат психологічних наук.

Психологія: Progr. та навч.-метод. матеріали до курсу
для студ. спеціальності «Сфера обслуговування» / Харк.
держ. акад. культури; Укл.: Радько О.В. – Х.: ХДАК, 2018. –
45 с.

Навчальний курс «Психологія» є складовою циклу підготовки бакалаврів зі спеціальності «Сфера обслуговування». Зміст курсу надає студентам спеціальності відповідні компетенції, які дозволять їм розширити коло знань майбутніх фахівців про людську особистість, підвищити їхню психологічну культуру, допомогти глибше усвідомити свої якості як суб'єкта професійної діяльності.

Для студентів та викладачів напряму підготовки «Сфера обслуговування», слухачів системи підвищення кваліфікації та післядипломної освіти.

УДК 159.9

Програма навчальної дисципліни «Загальна психологія»

I. Опис предмета навчальної дисципліни

Предмет: Загальна психологія

Курс: Підготовка бакалаврів	Галузь знань, Спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 5 Загальна кількість годин: 150 Тижневих годин: 4/5	Шифр та назва галузі 24 Сфера обслуговування Шифр та назва спеціальності: 242 Туризм Бакалавр 24	Обов'язкова Рік підготовки: 3 Семестр: 5 Лекції (теоретична підготовка): 34 год. Семінари: 34 год. Практичні: 0 год. Самостійна робота: 82 год. Вид контролю: залік

II. Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета і завдання навчального курсу «Психологія» визначаються передусім необхідністю формування у студентів гуманістичного менталітету як важливого чинника забезпечення гуманістичної спрямованості розвитку суспільства в Україні. Вивчення курсу повинно служити тому, щоб людина глибше розуміла світ, могла ефективно здійснювати професійну діяльність, успішно взаємодіяти з іншими людьми, будувати правильні відношення в сім'ї та виховувати своїх дітей.

Мета навчальної дисципліни — теоретичне та практичне вивчення базових понять психологічної науки, пов'язаних з психологією особистості, її діяльністю та поведінкою, розвитком психіки у філогенезі, соціальними та біологічними передумовами формування психічних властивостей індивіда, психічних процесів, функцій та станів.

Завдання навчальної дисципліни:

- озброїти студентів знаннями, які дадуть їм можливість працювати у різних галузях професійної спрямованості;
- сформувати теоретичні знання у студентів стосовно особливостей психічних процесів;
- показати динаміку та логіку розвитку психологічних концепцій, різних поглядів на фактори, які керують поведінкою людини та процесами пізнання навколишнього світу, закони становлення її особистості.
- сприяти розвитку у студентів уміння застосовувати психологічні знання при організації власної поведінки;
- вплинути на розумовий та емоційний розвиток слухачів;
- укріплювати позитивну учбову мотивацію.

III. Вимоги до знань, умінь та навичок

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати:

- взаємозв'язок між фізіологічними і психічними процесами;
- мати уявлення про природу психіки людини, співвідношення природних і соціальних факторів у становленні психіки;
- сучасні психологічні концепції особистості і діяльності;
- засади міжособистісних стосунків;
- індивідуально-типологічні властивості особистості;
- закономірності функціонування пізнавальних та емоційно-вольових процесів;
- способи тренування, розвитку, вдосконалення і виховання психічних явищ і процесів;
- рушійні форми, структуру та форми поведінки та діяльності.

Уміти:

- враховувати індивідуально-психологічні особливості інших людей в процесі взаємодії з ними;
- організовувати і керувати професійною взаємодією;
- виявляти й аналізувати психічні особливості особистості;
- складати психологічний портрет особистості;
- планувати та успішно реалізувати професійну самоосвіту та самовиховання.
- оцінювати ефективність прийнятих рішень і здійснених дій;

Мати навички:

- компетентно використовувати в практичній роботі теоретичні знання, вміння та навички для досягнення позитивних результатів професійної діяльності;
- використовувати в своїй учбово-професійній діяльності психологічні закономірності для підвищення її ефективності;
- організовувати власну навчально-професійну діяльність.

IV. Зміст і структура дисципліни

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ
(денне відділення)

№ п/п	Найменування розділів і тем	Всього	Лекц.	Сем.	Практ.	Сам. роб.	Форма контр.
1	2	3	4	5	6	7	8
Розділ 1. ВСТУП. ПСИХОЛОГІЯ ЯК НАУКА.							
1.	Вступ до психології.	9	2	2		5	перевірка с/р
2.	Структура сучасної психологічної науки і практики.	9	2	2		5	перевірка с/р
3	Предмет і науково-дослідні методи психології.	9	2	2		5	опитув. на семінарі

4.	Природничі основи психології.	9	2	2		5	перевірка с/р
5.	Психічна реальність. Психіка як відображення світу.	9	2	2		5	перевірка с/р
6.	Розвиток психіки в філогенезі.	9	2	2		5	опитув. на семінарі
7.	Діяльність та її види.	9	2	2		5	перевірка с/р
8.	Спілкування - основа міжособистісних взаємин.	9	2	2		5	модульний контроль
Всього за 1 розділом		72	16	16		40	— « —
Розділ 2. ОСОБИСТІТЬ ТА ЇЇ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ.							
9.	Психологія особистості: основні теорії особистості в сучасній психології.	9	2	2		5	перевірка с/р
10.	Психологічна структура особистості.	9	2	2		5	перевірка с/р
11.	Потребностно - мотиваційна сфера особистості.	9	2	2		5	опитув. на семінарі
12.	Індивідуально-типологічні особливості індивіду.	9	2	2		5	перевірка с/р
Всього за 2 розділом		36	8	8		20	залік
Розділ 3. ПСИХІЧНІ ПРОЦЕСИ І ПСИХІЧНІ СТАНИ							
13.	Психічні процеси особистості (I	9	2	2		5	перевірка с/р

	частина)						
14.	Психічні процеси особистості (II частина)	9	2	2		5	перевірка с/р
15.	Емоційно-вольова сфера особистості	15	4	4		7	модульний контроль
16.	Психічні стани. Основні методи саморегуляції.	9	2	2		5	перевірка с/р
Разом за 3 розділом		42	10	10		22	— « —
Всього за 1-3 розділом		150	34	34		82	залік

V. ЗМІСТ КУРСУ

РОЗДІЛ 1. ВСТУП. ПСИХОЛОГІЯ ЯК НАУКА.

Тема 1. Вступ до психології.

Психологічні аспекти професійної діяльності. Роль психологів у вирішенні проблем особистості, зокрема у професійної діяльності. Необхідність знання психології: походження, функціонування і розвитку психічних процесів, станів і властивостей людини. Міфи про психологію та психологів. Сутність професійної психології. Відмінності професійного психолога від психолога-любителя. Становлення психології як професії і як науки. Об'єкт та предмет психології.

Місце психології в системі наук. Психологія та історія. Використання історичних методів у психології і психологічних методів в історії. Сутність історичного підходу в психологічних дослідженнях. Побудова теорії психічного розвитку особистості і соціальних груп на основі історичного методу. Історія психології як науки. Психологія і філософія. Традиційність зв'язків філософії і психології, причини їхнього виникнення і збереження. Основні проблеми психології, розроблювані психологами разом з філософами. Значення матеріалістичної філософії для психології. Психологія і соціологія. Основні проблеми психології людини, що народжуються на стику психології і соціології. Взаємозбагачення цих наук. З'єднання психології і соціології в теорії соціального навчіння, у проблематиці соціальної психології. Поняття соціалізації. Механізми соціалізації: наслідування, уселяння, соціальна фацілітація,

конформність і відповідність нормам. Ідентифікація як механізм соціалізації. Основні положення теорії соціального навчання. Психологія і педагогіка. Психологія і медицина. Психологія і природничі, технічні науки. Основні галузі психології. Психологія як складна система наук, що розвиваються. Загальні і спеціальні галузі психології.

Семінарське заняття: Вступ до психології.

Тема 2. Структура сучасної психологічної науки і практики.

Аналіз стану сучасної психології. Академічна психологія, її предмет, завдання та методи дослідження. Галузі академічної психології. Призначення академічної психології, новітні розробки.

Прикладна психологія як наука, її галузі та сфери застосування, особливості. Основні сучасні напрямки досліджень. Методи прикладної психології. Тест – як основний метод прикладної психології, його завдання, види, сфера застосування. Основні проблеми, що вирішуються прикладною психологією. Професійна діяльність психолога в рамках прикладної психології.

Практична психологія як один з сучасних напрямків психології. Основні задачі даного напрямку психології. Форми роботи практичного психолога. Методи практичної роботи з психічною реальністю. Необхідність теоретичної парадигми в практичній психології. Основні напрями психології в моделі практичного застосування: гештальттерапія, поведінкова терапія та інші. Психодіагностичні методики і проєктивні психотехнології в роботі практичного психолога.

Психотехнології, як напрямок цілеспрямованого розвитку й удосконалювання психіки людини. Основна задача напряму - розробка засобів для цілеспрямованої зміни або формування психіки людини, для її удосконалювання, забезпечення найбільш повної реалізації реальних і потенційних можливостей особистості.

Семінарське заняття: Структура сучасної психологічної науки і практики.

Тема 3. Предмет і науково-дослідні методи психології.

Зміна предмету психології в процесі її розвитку як науки. Душа як предмет вивчення. Ідеалістичні та матеріалістичні уявлення про душу. Антична психологія в працях Сократа, Аристотеля та Платона. Філософія Декарта. Явища свідомості як предмет психології. Концепція Джона Локка. Англійська емпірична асоціаністська психологія Д. Гартлі. Предмет психології Г. Спенсера. Унікальний предмет психології по Вундту. Іntenціональні акти свідомості як предмет психології. Ф. Brentano. Поведінка як предмет психології. Дослідження Дж. Уотсона і І.П. Павлова. Несвідоме як предмет психології. Психоаналіз З. Фрейда. Психологія А. Адлера. Концепція К. Хорні. Погляди К.Г. Юнга на формування психіки. Теорії когнітивного напрямку. Погляди гештальтпсихологів на формування перцептивних та когнітивних процесів.

Методи дослідження в психології. Проблема методу психологічного дослідження. Короткі зведення з історії методів дослідження в психології. Спостереження і самоспостереження. Опитування, експеримент і психологічні тести. Зв'язок методів психології з методами інших наук. Моделювання в психології, Достойнства і недоліки кожного методу, оптимальні умови його застосування на практиці. Значення математики для одержання достовірних психологічних знань. Впровадження обчислювальної й іншої техніки в психологічний експеримент.

Семінарське заняття: Предмет і науково-дослідні методи загальної психології.

Тема 4. Природничі основи психології.

Психіка – властивість головного мозку. Будова нервової системи та головного мозку людини. Розподіл нервової частини на: центральну, периферичну і вегетативну. Центробіжні (аферентні) і відцентрові (еферентні) нервові волокна. Структура нервової системи. Будова нейрону та їх види. Передача інформації у вигляді біоелектрохімічних імпульсів по нервовій системі. Будова мозку людини. Спинний, довгастий, середній, проміжний мозок. Підкоркові утворення. Особливості розвинення кори великих півкуль головного мозку. Основні блоки головного мозку. Асиметрія головного мозку.

Поняття рефлексу, види рефлексів. Рефлекторна дуга. Складні і прості рефлекторні дуги. Рефлекторне кільце. Умовні рефлекси і умови їх утворення. Закони функціонування мозку. Закон утворення тимчасової нервової зв'язку. Закон згасання тимчасової нервової

зв'язку. Закон іррадіації збудження. Закон взаємної індукції нервових процесів. Закон системності в роботі кори головного мозку (динамічний стереотип). Анатомо-фізіологічне представництво психічних процесів у головному мозку. Відчуття та сприйняття. Первинні проєкційні зони. Біологічні і фізіологічні механізми основи пам'яті. Фізіологічних механізмів потребнісних станів.

Семінарське заняття: Природничі основи психології.

Тема 5. Психічна реальність. Психіка як відображення

світу

Передумови й умови виникнення свідомості: спільна продуктивна діяльність людей, розподіл праці, рольова диференціація й активізація спілкування, вироблення і використання мови, інших знакових систем, становлення людської матеріальної і духовної культури. Основні напрямки філо - і онтогенетичного розвитку свідомості. Виникнення і розвиток у людини рефлексивної здатності. Становлення системи понять. Зміна психології і поведінки людей під впливом історичних подій. Успіхи науки, культури, промислового виробництва, поява нових засобів пізнання і саморегуляції (психічної і поведінкової) — фактори, що забезпечують розвиток свідомості. Основні напрямки розвитку свідомості в сучасних умовах. Прийдешні соціально-економічні зміни і перспективи розвитку свідомості людини.

Природа людської свідомості. Свідомість як форма відображення людиною дійсності. Основні ознаки свідомості. Психологічна характеристика свідомості людини. Значення і зміст як складової свідомості. Роль мови у функціонування людської свідомості. Свідомість як узагальнене, словесно визначене відображення людиною дійсності в її сутнісних і найбільш стійких інваріантних властивостях.

Семінарське заняття: Психічна реальність. Психіка як відображення світу.

Тема 6. Розвиток психіки в філогенезі.

Етапи розвитку психіки та поведінки тварин у філогенезі. Роль психіки в еволюції живих істот. Форми відображення, особливості психічного відображення на різних стадіях еволюції. Значення психічного відображення для регуляції поведінки. Гіпотеза А.Н.Леонтьєва про походження і розвиток психіки. Проблема

критеріїв психічного, поняття дратівливості і чутливості. Основні стадії розвитку психіки і поведінки тварин: елементарна сенсорна психіка, перцептивна психіка, інтелект. Видова та індивідуально-мінлива поведінка тварин. Навик і інтелект, функціональне використання знарядь у тварин. Взаємозв'язок рівня розвитку психіки з особливостями нервової системи.

Передумови розвитку свідомості людини. Порівняння психіки людини і тварин. Свідомість людини як вища форма розвитку психіки. Значення таких особливостей трудової діяльності як цілеспрямованість, соціальний характер, гарматна опосередкованість, продуктивність, для виникнення свідомості. Особливості спілкування у тварин і людини. Значення мови для передачі суспільно-історичного досвіду.

Семінарське заняття: Розвиток психіки в філогенезі.

Тема 7. Діяльність та її види.

Визначення діяльності. Відмінність діяльності від поводження й активності. Специфіка людської діяльності. Основні атрибути діяльності. Структура діяльності. Поняття дії, операції і засоби здійснення діяльності. Мотивація діяльності. Внутрішні і зовнішні компоненти діяльності, взаємопереходи між ними.

Види людської діяльності. Праця як діяльність. Навчання і його особливості. Спілкування як діяльність. Гра як вид діяльності. Особливості і функції ігор у людей різного віку. Специфіка дитячої гри. Ігрові форми поводження в дорослих людей. Діяльність і розвиток людини. Загальні і спеціальні закономірності формування різних видів діяльності. Структурні перетворення діяльності в процесі її розвитку.

Діяльність і психічні процеси. Психічні процеси як внутрішні компоненти діяльності. Залежність розвитку психічних процесів людини від його діяльності. Ідентичність будівлі зовнішньої (практичної) і внутрішньої (психічної) діяльності. Участь діяльності в процесах відчуття і сприйняття. Діяльність і увага. Активний, діяльнісний характер уявлень. Участь діяльності у формуванні і розвитку пам'яті людини. Діяльність і інтелектуальні процеси. Залежність мови від характеру діяльності людини.

Уміння і навички як структурні елементи діяльності. Утворення умінь і навичок. Рухові уміння і навички. Пізнавальні уміння і навички: перцептивні, мнемічні, інтелектуальні,

орієнтувальні. Практичні уміння і навички. Поняття звички, і її місце в структурі діяльності.

Семінарське заняття: Діяльність та її види.

Тема 8. Спілкування.

Спілкування як соціально-психологічний феномен. Сутність, функції та структура спілкування. Характеристика поняття «спілкування». Функції спілкування. Основні потреби особистості, що задовольняються в спілкуванні. Вітчизняна система розуміння феномену спілкування. Погляди на процес спілкування Б.Д.Паригіна, А.А.Бодалева, А.А.Леонтєва. Складові категорії спілкування. Структурні компоненти спілкування. Види спілкування.

Комунікативна сторона спілкування. Характеристика комунікацій. Управління увагою за допомогою психологічних прийомів. Вербальне і невербальна комунікація. Особливості невербальної комунікації. Інтерактивна сторона спілкування. Особливості взаємодії людей в спілкуванні. Основні умови успішного спілкування. Характеристика теорій поведінки. Система спілкування Д.Карнегі та її критика Е.Шострома. Трансактна теорія Е.Берна. Характеристика Его-станів. Перцептивна сторона спілкування. Особливості сприйняття людьми один одного. «Швидке читання» іншої людини. Ефекти першого враження. Тривале спілкування. Механізми сприйняття і взаєморозуміння. Процес ідентифікації. Сутність емпатії. Децентрація, як механізм подолання егоцентризму. Стилї або моделі спілкування. Психологічні аспекти ритуального спілкування. Особливості маніпулятивного і гуманістичного спілкування. Навіювання. Механізми впливу на партнера.

Семінарське заняття: Спілкування.

РОЗДІЛ 2. ОСОБИСТІСТЬ ТА ЇЇ ІНДИВІДУАЛЬНО - ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ.

Тема 9. Психологія особистості: основні теорії особистості в сучасній психології.

Психодинамічні теорії особистості. Психоаналіз З.Фрейда. Топографічна структура психіки. Свідомість, підсвідомість та несвідоме. Структурна модель особистості за З.Фрейдом. Інстинкти як рушійні сили активності. Захисні механізми Его: витіснення, проєкція, заміщення, раціоналізація, регресія, заперечення, динамічні

утворення, сублімація. Практичне застосування теорії З. Фрейда.

Індивідуальна психологія А. Адлера. Почуття неповноцінності та компенсація. Гіперкомпенсація та успішна компенсація. Стиль життя. Типи особистості.

Аналітична психологія К.-Г. Юнга. Структура особистості. Особисте несвідоме та комплекси. Колективне несвідоме. Архетипи. Основні архетипи. **Індивідуація та пошук самості.**

Постфрейдистські теорії особистості. Его-психологія Е. Еріксона. Основні відмінності від класичного психоаналізу. Критичні періоди психічного розвитку та еволюційні задачі кожного з них. Основні характеристики зрілої особистості.

Підхід до опису особистості Е. Фрома. Втеча від свободи. Шляхи втечі. Базові (екзистенціальні) потреби. Соціальні типи характеру та їх характеристика.

Соціокультурна теорія особистості К. Хорні. Особливості психосексуального розвитку жінки. Основні потреби людини. Базальна ворожість та базальна тривога. Невротичні потреби особистості. Життєві орієнтації особистості. Основні характеристики невротичної особистості.

Теорії особистісних рис. Диспозиціональна теорія особистості Г. Олпорта. Основні риси особистості. Формування рис як усвідомлення схожості між ситуаціями. Загальні та індивідуальні риси. Риси особистості та індивідуальні диспозиції. Типи диспозицій: кардинальні, центральні, вторинні. Пропріум та пропріотичні функції. Зріла особистість та її особливості.

Структурна теорія рис особистості Р. Кеттела. Факторний аналіз як основний метод дослідження особистості. Порівняльний внесок спадковості та середовища в розвиток особистості. Структура особистості. Види рис особистості: поверхневі та вихідні; конституціональні та сформовані; здібності, темперамент, динамічні риси; загальні та унікальні.

Теорія рис особистості Г.-Ю. Айзенка. Типи рис. Ієрархічна одель структури особистості. Основні типи особистості: екстраверсі – інтроверсія; нейротизм – стабільність; психотизм – сила суперєго.

Когнітивна і гуманістична психологія про особистість. Теорія особистісних конструктів Дж. Келлі. Основні положення теорії. Ідея конструктивного альтернативізму. Особистісні конструкти. Біполярність конструктів: емерджентний та імпліцитний полюс. Формування конструктів. Формальні властивості конструктів:

діапазон застосування, фокус застосування, проникливість. Типи конструктів: попереджувальний, констеляторний, предбачуючий.

Гуманістична психологія: основні положення. Основні тези концепції. Ієрархічна система потреб. Поняття самоактуалізації в теорії К. Роджерса. Актуалізуюча тенденція. конгруентність-неконгруентність. Безумовне прийняття. Повністю функціонуюча особистість.

Біхевіоральний та соціально-когнітивний напрямки в теоріях особистості. Теорія оперантного наuczіння Б. Скінера. Основні положення біхевіорального підходу до особистості. Психологія – наука про поведінку. Респондентна та оперантна поведінка. Роль підкріплення у формуванні реакцій. Режими підкріплення. Види підкріплюючих стимулів. Аверсивні стимули (покарання та негативне підкріплення).

Теорія соціального наuczіння Дж. Роттера. Прогноз поведінки людини взаємності від наступних змінних: потенціал поведінки, очікування, цінність підкріплення, психологічна ситуація. Поняття локусу контролю.

Інтеракціонізм: основні положення. Типи взаємодії між людиною та ситуаціями. Статичний та динамічний інтеракціонізм. Теоретичні моделі та дослідницькі стратегії вивчення Вікарне наuczіння. в інтеракціонізмі. Роботи Магнусона, Ендлерата Хеттема. Цілісний підхід до особистісних та ситуаційних факторів.

Культурно-історична концепція особистості. Рівні психічних функцій за Л.С. Виготським. Закони розвитку особистості. Самосвідомість як основа особистості. Третинні функції (вищий рівень розвитку).

Принцип самодіяльності як основа особистості в теорії С.Л. Рубінштейна. Дія зовнішніх факторів через внутрішні умови. Особистість: визначення, формування, відносини з суспільством. Структура особистості. Її властивості.

Діяльнісний підхід до опису особистості. Концепція О.М. Леотєєва. Ядро особистості. Параметри особистості. Уявлення Б.Г. Ананьєва. Л.І. Божович про особистість та її трозвукот.

Внесок В.М. М'ясищева у вчення про особистість. Концепції особистості Д.М. Узнадзе, В.О. Ядова. Вчення про структуру особистості К.К. Платонова.

Опитувальник нервово-психічного напруження, розроблений Т.А. Немчиним (вимірювання ступеня вираженості напруженості

соматичних та нервово-психічних резервів людини в складних умовах життєдіяльності). Методика малюнкової фрустрації С.Розенцвейга. Дослідження особистості за допомогою модифікованої форми опитувальника FPI.

Семінарське заняття: Основні теорії особистості в сучасній психології.

Тема 10. Психологічна структура особистості.

Структура особистості. Інтраіндивідуальна підсистема як сукупність темпераменту, характеру та здібностей. Інтеріндивідуальна підсистема: особистість як прояв групових відносин і група як сукупність особистостей. Метаіндивідуальна підсистема як ідеальна представленість особистості в інших людях. Персоналізація. Визначення структури особистості С.Л. Рубінштейном. Активність особистості. Спрямованість особистості. Інтереси. Переконавання. Установки. Вивчення установок на різному рівні Д.М. Узнадзе.

Стійкість особистості. Життєве значення феномену стійкості особистості. Стійкість як відносна сталість поведінки особистості в типових життєвих ситуаціях. Психологічні і поведінкові властивості людини, що виявляють велику стійкість. Стійкість деяких базисних і мінливість ситуативних проявів особистості. Залежність стійкості і мінливості особистісних якостей від віку, індивідуальних особливостей людини, його відносин з оточуючими людьми. Порівняно слабка стійкість соціальних установок, деяких рис, що виявляються в системі міжособистісних відносин. Проблема прогнозування стійкості особистості на основі спостережень за нею в дитячому віці. Теорія соціального наочіння і питання про стійкість особистості.

Формування і розвиток особистості. Залежність рішення питання про розвиток особистості від того, у руслі якої теорії він розглядається. Тенденція до інтеграції різних точок зору. Концепція розвитку особистості Е. Еріксона, підстави і принципи, на яких вона будується. Дві лінії розвитку: нормальна й аномальна. Стадії розвитку і його вікові етапи. Коротка характеристика основних особистісних новотворів процесу розвитку, що виникають на кожній стадії.

Дослідження тривожності особистості за допомогою методики Ч.Спілбергера-Ю.Ханіна. Опитувальник О.Г.Шмельова як засіб діагностики схильності особистості до ризику. Оцінка рівня домагань за методикою В.К.Горбачевського.

Дослідження особистості за допомогою проєктивних методик. Методики «Неіснуюча тварина» (М.З.Друкаревич), «Будинок-Дерево-Людина» (Дж.Бук), «Кінетичний малюнок сім'ї» (Р.С.Бернс, С.Х.Хауфманн).

Семінарське заняття: Психологічна структура особистості.

Тема 11. Потребно - мотиваційна сфера особистості.

Характеристика поняття потреб. Основні види потреб. Сутність біологічних і інформаційних потреб. Поняття мотиву. Визначення мотиву за Х.Хекхаузенем. Погляди А.Н.Леонтьєва на визначення мотиву. Ієрархія мотивів. Ієрархія фундаментальних мотивів по А.Маслоу. Співвідношення понять «мотив» і «мотивація». Психологічні особливості мотиваційної сфери особистості. Гнучкість мотиваційної сфери особистості. Завдання як приватний ситуативний-мотиваційний чинник. Бажання і наміри. Свідома і несвідома мотивація поведінки людини.

Семінарське заняття: Потребно - мотиваційна сфера особистості.

Тема 12. Індивідуально-типологічні властивості особистості.

Поняття про темперамент. Сфери прояву темпераменту. Види темпераментів: холеричний, сангвінічний, флегматичний, меланхолійний. Позитивні і негативні сторони кожного типу темпераменту. Відсутність чистих типів темпераментів, їхня змішаність у більшості людей. Достоїнства і недоліки кожного типу темпераменту.

Властивості темпераменту. Темперамент і основні властивості нервової системи людини. Психологічна характеристика темпераменту, прояв його основних властивостей (активності, темпу, продуктивності, збудливості, гальмування, переключення) стосовно пізнавальних процесів, предметної діяльності і спілкування людини. Темперамент і особистість. Індивідуальний стиль діяльності.

Фізіологічні основи темпераменту. Теорії темпераменту: гуморальні теорії (Гіпократ, Гален, І. Кант, П.Ф. Лесгафт), конституціональні (Е. Кречмер, У. Шелдон), теорія І.П. Павлова про діяльність нервової системи як основу темпераменту.

Визначення типу нервової системи за допомогою теплінг-тесту (методика Є.П.Ільїна). Дослідження властивостей темпераменту за

методикою В.М.Русалова. Дослідження екстра- інтроверсії та нейротизму за методикою Г.Айзенка (опитувальнику ЕРІ)

Загальне уявлення про характер. Характер як система найбільш стійких рис особистості, що виявляють себе в різних видах діяльності, спілкування і взаємодії людини з оточуючими людьми. Характер і темперамент людини. Характер і інші риси особистості. Структура характеру. Характер як сукупність стійких рис. Цілісні та протирічні характери. Акцентуації рис характеру.

Типологія характерів. Загальні підстави для побудови типології характерів. Типологія характерів Е. Кречмера: аргументи за і проти. Система акцентуованих характерів підлітків за О.Є. Лічко. Акцентуовані типи характерів за К. Леонгардом. Соціальні типи характерів, виділені Е. Фромом.

Формування характеру. Джерела людського характеру. Послідовність формування рис характеру. Наслідування навколишнім людям і звертання дорослих з дитиною в раннім дитинстві – важливі фактори формування характеру. Вік від 2-3 до 9-10 років як сензитивний для становлення основних рис характеру. Ранні і пізні вікові прояви характеру у дітей. Проблема перевиховання характеру.

Особистість і характер людини. Місце характеру в загальній структурі особистості. Риси характеру й інші риси особистості. Екстраверсія та інтроверсія як риси характеру. Характер і захисні механізми. Відносна незалежність характерологічних особливостей людини від тих рис її особистості, що є недостатньо стійкими і можуть змінюватися в залежності від ситуації. Характер і воля людини. Характер і мотивація поведінки.

Дослідження акцентуацій характеру за методикою К.Леонгарда-Л.Шмішека. Дослідження характерологічних тенденцій (методика Лірі).

Загальне уявлення про здібності. Різниця між здібностями, знаннями, уміннями і навичками. Швидкість оволодіння новими знаннями, уміннями і навичками, їх якість – основні ознаки наявності у людини здібностей. Три різних визначення здібностей. Природжені (природні) і набуті (соціально обумовлені) здібності. Загальні і спеціальні здібності. Теоретичні і практичні, навчальні і творчі, предметні і міжособистісні здібності. Взаємозв'язок і взаємна компенсація різних здібностей. Здібності й успішність діяльності. Поняття обдарованості, таланту, геніальності як щаблів розвитку здібностей.

Поняття задатків. Задатки як природні і соціально сформовані передумови для розвитку здібностей більш високого рівня. Неоднозначність зв'язків здібностей і задатків. Здатності, задатки й індивідуальні розходження. Природа індивідуальних розходжень. Індивідуальні розходження, обумовлені генотипічними й анатомо-фізіологічними задатками. Властивості нервової системи як задатки до розвитку елементарних динамічних здібностей. Міжстатеві та індивідуальні розходження в задатках і здібностях.

Семінарське заняття: Індивідуально-типологічні властивості особистості.

РОЗДІЛ 3. ПСИХІЧНІ ПРОЦЕСИ ТА ПСИХІЧНІ СТАНИ.

Тема 13. Пізнавальні процеси особистості (I частина).

Поняття про відчуття. Походження відчуттів. Види відчуттів. Значення відчуттів у житті людини. Фізичні характеристики середовища, що породжують відчуття. Відчуття світла як відображення електромагнітних хвиль. Якісне кодування цих хвиль у кольорі. Відчуття слуху як відображення коливань тиску повітря. Специфіка нюхових, дотикових, смакових відчуттів. Кінестетичні відчуття.

Сприймання, його види і властивості. Відмінність сприйняття від відчуттів. Явище об'єктивізації в сприйнятті. Основні властивості образу сприймання: предметність, константність, цілісність, категоріальність. Фактори, що визначають інтеграцію відчуттів у цілісні зорові образи: близькість сприйманих елементів друг до друга, їхня подібність, природна продовження і замкнутість. Особливості сприйняття людиною осмислених площинних зображень. Сприймання людиною обличчя іншої людини. Ілюзії зорового сприйняття. Сприймання простору, часу і руху. Механізми сприйняття форми предметів і їхньої величини. Сприймання глибини і далекості, напрямки і швидкості рухів. Сприймання часу.

Явище і визначення уваги. Особливості уваги як психічного процесу і стану людини. Визначення уваги. Функції уваги: активізація, забезпечення вибірковості пізнавальних процесів. Роль уваги в сприйнятті, пам'яті, мисленні, здійсненні різних видів діяльності і спілкування людини. Структури мозку, що беруть участь у механізмах уваги. Локальна і генералізована активація кори великих півкуль. Розвиток уваги. Нижчі і вищі форми уваги. Розвиток уваги в

онтогенезі. Розвиток уваги у школярів. Концепція Л.С. Виготського.

Семінарське заняття: Психічні процеси особистості (I частина).

Тема 14. Психічні процеси особистості (II частина).

Загальне уявлення про пам'ять. Поняття про пам'ять. Значення пам'яті в житті і діяльності людини, у навчанні, вихованні, спілкуванні з людьми. Процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, впізнавання, забування. Індивідуальні особливості пам'яті, їх якісні і кількісні характеристики. Розходження в обсязі короткочасної пам'яті. Зорова і ейдетична пам'ять. Зв'язок ейдетичної пам'яті з уявою, її значення для художньо-творчої діяльності. Слухова пам'ять і сфера її професійного використання. Логічна пам'ять. Порушення пам'яті при різних захворюваннях. Зв'язок цих порушень із загальними змінами особистості хворого. Ефект Зейгарник і його психологічне пояснення. Основні факти з області психологічних досліджень пам'яті людини. Закони пам'яті. Явище ремінісценції.

Визначення і види уяви. Поняття про уяву, її основні відмінності від образів пам'яті і сприйняття. Роль уяви в житті людини. Основні функції уяви: активізація наочно-образного мислення, керування мотиваційно-потребнісною сферою та емоційними станами, довільна регуляція пізнавальних процесів, створення і реалізація внутрішнього плану дій, програмування поведінки, керування фізіологічними станами. Використання уяви в аутотренінгу і психотерапії.

Види уяви: активна, пасивна продуктивна, репродуктивна – їх особливості. Сновидіння, галюцинації і мрії як види уяви.

Уява і творчість. Зв'язок процесу творчості з уявою. Два види творчої фантазії: конкретна (образна) і абстрактна (логічна), їх зв'язок з домінуванням у людини правої і лівої півкуль мозку. Творча уява як відображення особистості людини, її психічного стану. Використання даного факту при конструюванні проєктивних методик вивчення особистості типу ТАТ і тесту Роршаха.

Природа і види мислення. Поняття про мислення. Відмінність мислення від сприйняття й інших психічних процесів. Мислення як узагальнення й опосередковане відображення дійсності в її істотних властивостях і відносинах.

Основні процеси мислення: поняття, судження, умовивід.

Визначення понять. Індукція і дедукція.

Види мислення.

Загальна характеристика інтелекту. Основні властивості інтелекту. Його відмінності від мислення та зв'язок з ним. Види інтелекту та їх характеристика (науковий, професійний, життєвий, сімейний, управлінський, соціальний, загальний інтелект тощо). Типи репрезентацій (за використанням кодом, за універсальністю, за новизною, за шляхом умовиводів, за участю волі, за ступенем логічності). Текучий та кристалічний інтелект. Теорія розумової логіки та її сутність. Розумові моделі (евристика репрезентативності, евристика незвичайності, формування репрезентації проблемної ситуації).

Поняття про мову та мовлення. Знак. Розвиток засобів комунікації в живій природі. Їх основні відмінності у тварин та людини. Поняття (слово).

Функції мовлення: комунікативна, сигніфікативна, формоутворення, активаційна, регулятивна, кумулятивна, експресивна, фактична, міфічна тощо.

Види мовлення. Зовнішнє, внутрішнє та егоцентричне мовлення. Цілеспрямоване та спонтанне. Усне та письмове мовлення.

Семінарське заняття: Психічні процеси особистості (II частина)

Тема 15. Емоційно-вольова сфера особистості.

Загальна характеристика емоційно-вольової сфери особистості. Її значення в житті людини. Функціональне призначення афективної сфери. Поняття афективного простору та емоційної спрямованості особистості.. Питання взаємозв'язку пізнавальної та афективної сфер: їх відмінності та єдність.

Поняття про емоції та їх значення в житті людини. Основні функції емоцій: комунікативна, регулятивна, сигнальна, захисна, мотиваційна, оціночна, стимулююча. Відмінності емоцій від відчуттів та почуттів. емоції людини та тварини. Характеристики емоційного реагування: знак, вплив на поведінку та діяльність, інтенсивність, тривалість, предметність, якість та ступінь довільності.

Параметри оцінки емоцій. Методи експериментального дослідження емоцій. Оцінка спонтанних і довільних експресивних проявів емоцій людини за її мімікою та пантомімікою.

Методологічні питання діагностики емоційних станів.

Діагностика емоційних станів за фізіологічними показниками. Аналіз мови як показник емоційної сфери. Суб'єктивні критерії емоційних станів. Використання опитників у діагностиці емоційної сфери. Проективні методики дослідження емоцій. Психологічні методики вивчення емоційних станів. Виявлення домінуючих емоційних станів. Методика вивчення почуттів. Діагностика емоційних властивостей та емоційних типів. Методики вивчення емоційної сфери на різних вікових етапах розвитку.

Фізіологічний компонент емоційного реагування: історичний аспект використання фізіологічних індикаторів емоцій; теорія Джемса-Ланге; поняття індивідуального реактивного стереотипу та афективних респіраторних судом; відкриття "нервових центрів емоцій". Експресивний компонент: аналіз мімічних змін; виразні рухи як показники емоцій; звукові та мовні засоби експресії.

Вивчення вегетативних проявів емоцій. Розпізнавання емоцій за виразом обличчя. Невербальні засоби прояву емоцій. Розпізнавання емоцій у вокальній мові на основі принципу емоційно-семантичної інверсії. Дослідження настрою. Самооцінка емоційного стану (Шкала оцінки значущості емоцій Б.І.Додонова. Методика «Оцінка настрою». Самооцінка психічних станів за Г.Айзенком.).

Семінарське заняття: Емоційно-вольова сфера особистості.

Тема 16. Психічні стани. Основні методи саморегуляції.

Визначення психічного стану. Сутність психічних станів. Класифікація психічних станів. Особливості психічних станів. Фізіологічні основи та зовнішні вияви психічних станів. Психічні стани особистості в різних ситуаціях життєдіяльності. Стан страху та шляхи його подолання. Депресивний стан. Радість та ейфорія.

Загальна характеристика стресу. Фізіологічний та психологічний стрес. Інформаційний та емоційний стрес. Дистрес та еустрес. Стресори. Фізичні та психологічні стресори. Схема розвитку стресу. Ознаки стресових станів: організаційні та особистісні фактори. Фізіологічні механізми стресу. Симптоадреналінова та гіпоталамо-надниркова системи реагування на стресори. Стадії розвитку стресу: стадія напруги, мобілізації чи тривоги; стадія адаптації; стадія виснаження. Механізми адаптації людини до стресових ситуацій. Профілактика виснаження. Боротьба з дистресом.

Дослідження психічних станів (методика САН). Дослідження домінуючих емоційних станів (опитувальник Л.А.Рабінович).

Семінарське заняття: Психічні стани. Основні методи саморегуляції.

VII. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Завдання до семінарських, практичних занять та самостійної роботи студентів

РОЗДІЛ 1. ВСТУП. ПСИХОЛОГІЯ ЯК НАУКА

Тема 1. Вступ до психології.

Самостійна робота студентів: Особливості формування психологічних знань — 5 год.

Мета: знайомство студентів з розвитком психологічних знань у східній психології, особливостями української психології, зокрема знайомство з Харківською психологічною школою.

Реферати на тему:

- Уявлення про душу у східній філософії.
- Нейро-лінгвістичне програмування.
- Харківська психологічна школа.

Література [1, 7, 8, 13, 27, 43, 44].

Семінарське заняття: Вступ до психології — 2 год.

Мета: знайомство з студентами, вивчення особливостей їх Я-концепції, ознайомлення з психологічними методиками, формування навичок проведення дослідження.

План:

1. Значення різних психологічних знань для професійної діяльності.
2. Приклади явищ, що вивчає психологія, їхня відмінність від явищ, досліджуваних іншими науками.
3. Проведення методики Я-концепція, обробка та інтерпретація даних.

Література [20, 21, 23, 30, 43].

Тема 2. Структура сучасної психологічної науки та практики.

Самостійна робота студентів: Особливості сучасної психологічної науки та практики — 5 год.

Мета: закріплення уявлення структури сучасної психології, знайомство з методами психології.

Завдання:

1) Конспект розділу про структуру сучасної психології у підручнику. (Психологія. Підручник для студентів ВНЗ / За ред. Ю.Л. Трофімова. – К., 2000. – С. 64-71).

2) Реферати на тему:

- Структура сучасної психології
- Методи психологічних досліджень.
- Проективні методи у психології

Література [1, 7, 8, 16, 20, 22, 43]

Семінарське заняття: *Структура сучасної психологічної науки та практики* — 2 год.

Мета: закріплення знань студентів про науку взагалі і психологічну науку зокрема, формування інтересу до занять психологією та їх індивідуально-психологічних якостей.

План:

1. Поняття про психологію.
2. Об'єкт та предмет психології.
3. Основні поняття, за допомогою яких описуються психологічні явища, їхня класифікація.
4. Категорії сучасної психології.
5. Принципи психологічної науки.

Література [1, 3, 6, 7, 21, 27, 43, 44].

Тема 3. Предмет і науково-дослідні методи загальної психології.

Самостійна робота студентів: *Предмет і науково-дослідні методи загальної психології* — 5 год.

Мета: поглиблення знань слухачів про предмет та методи психологічної науки та основні етапи її розвитку, систематизація уявлень про стан сучасної науки за кордоном та в Україні.

Реферати на тему:

- Уявлення про душу у східній філософії.
- Виникнення психологічних знань та їх функція у донауковий період розвитку психології.
- Основні підходи до вивчення психіки у XVIII-XIX столітті.
- Розвиток вітчизняної психології до початку XX століття.
- Проективні методи у психології

Література [1, 3, 6, 7, 15, 22, 44].

Семінарське заняття: Предмет і науково-дослідні методи загальної психології — 2 год.

Мета: закріплення знань студентів про предмет та об'єкт психологічної науки, та дослідницькі методи в психології.

План:

1. Характеристика організаційних методів.
  2. Експериментальні та емпіричні дослідження. Порівняльна характеристика.
  3. Емпіричні методи та їх особливості.
  4. Складання інструкції.
  5. Аналіз малюнків за методикою «Неіснуюча тварина».
- Література [1, 4, 8, 16, 21, 23, 27, 44].

Тема 4. Природничі основи психології.

Самостійна робота студентів: Природничі основи психології — 5 год.

Мета: розширення знань студентів щодо природничих основ психологічної науки.

Реферати на тему:

1. Еволюційна теорія Ч. Дарвіна.
  2. Вчення І.М. Сеченова про рефлексії головного мозку.
  3. Вчення І.П. Павлова про вищу нервову діяльність.
  4. Будова нейрону.
- Література [1, 3, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 30].

Семінарське заняття: Природничі основи психології — 2 год.

Мета: поглиблення уявлень студентів про фізіологічну основу сприйняття та перероблення інформації людиною, будова нервової системи.

План:

1. Будова нервової системи.
  2. Характеристика дифузної нервової системи.
  3. Характеристика трубчатого нервової системи.
  4. Праця І.М. Сеченова «Рефлексії головного мозку».
  5. Особливості сприймання і перероблення інформації, прийняття рішень і їх виконання.
- Література [1, 3, 13, 14, 30].

Тема 5. Психічна реальність. Психіка як відображення світу.

Самостійна робота студентів: Психічна реальність. Психіка як відображення світу — 5 год.

Мета: засвоїти сутність та структуру знань з питання психічного відображення світу.

Реферати на тему:

- Порівняльний критичний аналіз матеріалістичного й ідеалістичного підходів до сутності і походження психіки.

- Інтелект людини і тварин.

Література [1, 3, 4, 5, 7, 14, 20, 22, 23, 24].

Семінарське заняття: Психічна реальність. Психіка як відображення світу — 2 год.

Мета: закріплення знань студентів про психіку, її розвиток у філогенезі та свідомість і самосвідомість, формування у слухачів уміння аналізувати.

План:

1. Матеріалістичне й ідеалістичне розуміння сутності і походження психіки.

2. Стадії і рівні розвитку психічного відображення у тварин за О.М. Леонтьєвим і К.Е. Фабрі.

3. Суттєві відмінності психіки тварин і людини.

4. Свідомість та її властивості.

5. Несвідоме та методи його вивчення.

Література [1, 3, 4, 5, 7, 14, 20, 22, 23, 24].

Тема 6. Розвиток психіки в філогенезі.

Самостійна робота студентів: Розвиток психіки в філогенезі — 5 год.

Мета: розглянути питання щодо інстинктивної поведінки.

План:

1. Історія вивчення інстинктів

2. Основні положення концепції Д. Лоренца

3. Деякі фізіологічні механізми інстинктивної поведінки

4. Розвиток концепції Д. Лоренца в роботах Тінбергена.

Література [1, 3, 4, 5, 7, 14, 20, 22, 23, 24].

Семінарське заняття: Розвиток психіки в філогенезі — 2 год.

Мета: аналіз основних властивостей психіки людини.

Зміст і послідовність виконання завдання:

1. Перегляд зі студентами науково-пізнавального фільму «Пластичність мозку».

2. Групове обговорення властивостей психіки людини в контексті переглянутого фільму.

Література [1, 3, 4, 5, 7, 14, 20, 22, 23, 24].

Тема 7. Діяльність та її види.

Самостійна робота студентів: Діяльність та її види — 5 год.

Мета: розширення уявлення слухачів щодо питання діяльності людини.

Реферати на тему:

- Психологічний аналіз звичок людей.
- Психічні процеси як форми діяльності.

Література [1, 3, 7, 8, 13, 14, 22, 25, 38, 39, 43, 44].

Семінарське заняття: Діяльність та її види — 2 год.

Мета: закріплення знань студентів про діяльнісне походження та функціонування психіки, формування у слухачів умінь порівнювати та аналізувати інформацію.

План:

1. Визначення діяльності, її основні характеристики.
2. Відмінність діяльності людини від активності тварин.
3. Структура людської діяльності.
4. Зовнішні і внутрішні компоненти діяльності.
5. Види людської діяльності. Особливості ігрової, навчальної і трудової діяльності.
6. Навички та звички як компоненти діяльності.

Література [1, 3, 7, 8, 13, 14, 22, 25, 38, 39, 43, 44].

Тема 8. Спілкування – основа міжособистісних взаємин.

Самостійна робота студентів: Спілкування — 5 год.

Мета: поглиблення знань з теоретичних аспектів питання спілкування.

Реферати на тему:

1. Теорії спілкування.
2. Теорія Д. Карнегі.
3. Теорія Є. Берна.
4. Безконфліктне спілкування.

Література [1, 3, 7, 8, 13, 14, 22, 25, 38, 39, 43, 44, 50].

Семінарське заняття: Спілкування — 2 год.

Мета: отримати і засвоїти студентами нові знання невербальних проявів людей в процесі спілкування.

Зміст та послідовність виконання завдання:

1. Тест «Невербальне спілкування»
2. Перегляд науково-пізнавального фільму «Невербальна поведінка»
3. Обговорення навиків «зчитування» невербальної поведінки в процесі спілкування.

Література [1, 3, 7, 8, 13, 14, 22, 25, 38, 39, 43, 44, 50].

РОЗДІЛ 2. ОСОБИСТІСТЬ ТА ЇЇ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ.

Тема 9. Психологія особистості: основні теорії особистості в сучасній психології.

Самостійна робота студентів: Психологія особистості: основні теорії особистості в сучасній психології — 5 год.

Мета: ознайомлення студентів з різноманіттям теорій особистості в сучасній психології, вітчизняних та закордонних.

Питання до самостійної роботи:

1. Внесок різних теорій особистості в сучасне розуміння особистості.
2. Складіть огляд різних типологій особистості. Проведіть порівняльний аналіз підстав різних типологій особистості.

Література [14, 20, 21, 25, 26, 27, 39, 43, 48, 52].

Семінарське заняття: **Психологія особистості: основні теорії особистості в сучасній психології** — 2 год.

Мета: перевірка та закріплення отриманих знань про основні теорії особистості в сучасній психології.

Завдання:

1. Відповідь на запитання:

- вітчизняні концепції особистості;
- закордонні погляди на сутність особистості.

2. Заповніть таблицю:

автор	визначення особистості	структура особистості	розвиток особистості	мотивація	методи дослідження

Література [14, 17, 18, 19, 20, 21, 25, 26, 27, 39, 43, 48, 52].

Тема 10. Психологічна структура особистості.

Самостійна робота студентів: Психологічна структура особистості — 5 год.

Мета: закріплення знань студентів про структуру особистості, особливості «я-концепції».

Завдання:

1. Структура особистості і її компоненти в різних вітчизняних і зарубіжних психологічних теоріях.

2. «Я-концепція» і проблема самовизначення, самоставлення і самооцінки особистості.

3. Структура самооцінки - занижена, адекватна, завищена.

4. Чим обумовлено різноманіття методів дослідження особистості?

Література [14, 20, 21, 25, 26, 27, 39, 43, 48, 52].

Семинарське заняття: Психологічна структура особистості — 2 год.

Мета: закріплення знань студентів з дослідження особистості.

Зміст і послідовність виконання завдання:

1. Дослідження агресії за допомогою опитувальника Басса-Даркі.

2. Дослідження схильності людини до конфліктності та агресивності за методикою «Особистісна агресивність і конфліктність» (Є.П. Ільїн і П.А. Ковальов).

3. Виводи за результатами дослідження.

Література [14, 17, 18, 19, 20, 21, 25, 26, 27, 39, 43, 48, 52].

Тема 11. Потребністю - мотиваційна сфера особистості.

Самостійна робота студентів: Потребністю - мотиваційна сфера особистості — 5 год.

Мета: засвоїти знання з потребностно-мотиваційній сфері особистості.

Завдання:

Законспектувати наступні запитання:

1. Сутність поняття «мотив», «мотивація», «мотивіровка», «потрібність».
2. Мотив, як потрібність.
3. Мотив, як ціль.
4. Мотив, як спонукання.
5. Мотив, як емоція.

Література [1, 2, 3, 7, 9, 20, 25, 44, 51].

Семінарське заняття: Потребностно - мотиваційна сфера особистості — 2 год.

Мета: знайомство студентів з діагностикою різних аспектів мотивації особистості.

Зміст і послідовність виконання завдання:

1. Діагностика професійної мотиваційній сфері К. Замфир.
2. Діагностика мотивації досягнення Мехрабиан.
3. За даними досліджень зробити висновок.

Література [1, 2, 3, 7, 9, 10, 20, 25, 44, 51]

Тема 12. Індивідуально-типологічні властивості особистості.

Самостійна робота студентів: Індивідуально-типологічні властивості особистості — 5 год.

Мета: поглиблення та закріплення знань студентів про темперамент, характер та здібності особистості.

Питання на самостійне розглядання:

1. Фізіологічні основи темпераменту.
2. Темперамент і спадковість.
3. Основні підходи до розуміння природи характеру.
4. Подання про характер у вітчизняній психології.
5. Основні проблеми психології здібностей.
6. Творчі здібності, їх розвиток.

Література [3, 7, 8, 18, 19, 20, 23, 33, 39, 44, 47, 52].

Семінарське заняття: Індивідуально-типологічні властивості особистості — 2 год.

Мета: провести діагностичні процедури на визначення типу

темпераменту і рівня здібностей особистості.

Зміст і послідовність виконання завдання:

1. Дослідження типу темпераменту за тестом Г. Айзенка.
2. Дослідження розумових здібностей (КОТ).
3. Зробити звіт за формою:
  - загальні дані іспитує мого;
  - зміст звіту.

Література [3, 7, 8, 18, 19, 20, 23, 33, 39, 44, 47, 52].

РОЗДІЛ 3. ПСИХІЧНІ ПРОЦЕСИ І ПСИХІЧНІ СТАНИ

Тема 13. Психічні процеси особистості (I частина).

Самостійна робота студентів: Психічні процеси особистості (I частина) — 5 год.

Мета: розширення знань студентів про чуттєве пізнання людини.

Реферати на тему:

1. Властивості і закономірності відчуттів.
2. Сприймання, його відмінності від відчуттів.
3. Поняття про увагу. Види. Властивості. Розсіяність.

Література [3, 7, 8, 15, 19, 20, 21, 22, 32, 44, 46, 49, 52].

Семінарське заняття: Психічні процеси особистості (I частина) — 2 год.

Мета: закріплення знань про чуттєвість пізнання людини.

План:

1. Поняття про відчуття. Види відчуттів
2. Поняття про сприймання, його відмінності від відчуттів.
3. Види і властивості сприймання.
4. Увага. Види. Властивості.

Література [3, 7, 8, 15, 19, 20, 21, 22, 32, 44, 46, 49, 52].

Тема 14. Психічні процеси особистості (II частина).

Самостійна робота студентів: Психічні процеси особистості (II частина) — 5 год.

Мета: розширення знань студентів про раціональне пізнання людини.

Реферат на тему:

1. Характеристика процесів пам'яті і індивідуальні особливості пам'яті.

2. Способи створення нових образів.

3. Індивідуальні особливості мовлення.

Література [3, 7, 8, 15, 19, 20, 21, 22, 32, 44, 46, 49, 52].

Семінарське заняття: Психічні процеси особистості (II частина) — 2 год.

Мета: закріплення знань студентів про раціональне пізнання людини.

План:

5. Поняття про пам'ять. Теорії пам'яті. Види.

6. Поняття про мислення. Види і рівні. Логічні операції і форми мислення. Індивідуальні особливості.

7. Поняття про уяву Функції уяви. Види.

8. Поняття про мовлення. Мовлення і мова.

Література [3, 7, 8, 15, 19, 20, 21, 22, 32, 44, 46, 49, 52].

Тема 15. Емоціонально-вольова сфера особистості

Самостійна робота студентів: Емоційно-вольова сфера особистості — 7 год.

Мета: засвоїти теоретико-методологічні та практичні основи прояву емоцій людини.

Доклади на тему:

1. Аналіз функцій емоцій.

2. Значення емоцій для мотивації діяльності.

3. Які причини появи «соціальних» емоцій - сором і вина.

4. За якими ознаками розрізняються основні види емоцій.

5. Як пов'язані емоції і механізми психологічного захисту особистості (на прикладі власної провідної емоції)?

Література [8,12, 11, 12, 14, 16, 31, 35, 36, 45].

Семінарське заняття: Емоційно-вольова сфера особистості — 2 год.

Мета: перевірка засвоєних студентами знань з теми «Емоції».

Питання:

1. Що таке емоції? Розбір визначення емоцій як психічного процесу.

2. Структура емоцій - власне емоції, настрої, почуття, афект.

3. Внесок різних теорій емоцій в сучасне розуміння природи емоційного відображення.

4. Фізіологічні основи, кореляти і об'єктивні показники емоцій.

5. Почуття і їх види.

6. Властивості почуттів.

Література [8,12, 11, 12, 14, 16, 31, 35, 36, 45].

Семінарське заняття: Емоційно-вольові якості особистості
— 2 год.

Мета: знайомство студентів з особливостями діагностики емоційного стан студентів.

Зміст і послідовність виконання завдання:

1. Теоретичні засади самооцінки емоційного стану.

2. Діагностика емоційного стану:

- шкала оцінки значущості емоцій Б.І. Додонова.

- методика «Оцінка настрою».

- самооцінка психічних станів за Г. Айзенком.

3. Індивідуальний звіт за результатами методик.

Література [8,12, 11, 12, 14, 16, 31, 35, 36, 45].

Тема 16. Психічні стани. Основні методи саморегуляції.

Самостійна робота студентів: Психічні стани. Основні методи саморегуляції — 5 год.

Мета: детальне розглядання студентами питання емоційних станів особистості.

Доклади на тему:

1. Емоційні стани - тривожність, агресивність і т.д.

2. Поняття стресу та його структура. Стрес як адаптаційний синдром.

3. Співвідношення понять «стрес» і «дистрес».

4. Значення стресу в житті людини, способи профілактики і подолання стресу.

5. Проблеми виховання емоцій і почуттів.

Література [8,12, 11, 12, 14, 16, 31, 35, 36, 45].

Семінарське заняття: Психічні стани. Основні методи саморегуляції — 2 год.

Мета: перевірка та закріплення знань студентів з психічних станів особистості.

План:

1. Дихальна гімнастика, як регулятор емоційного стану.
  2. Релаксація, йога, масаж, аутогенне тренування.
  3. Зняття напруги за допомогою тілесних методів терапії.
  4. Фізіологічні основи та зовнішні вияви психічних станів.
- Література [1,12, 11, 12, 14, 16, 31, 35, 36, 45].

МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, семінарські та практичні заняття, робота в Інтернеті, самостійна робота, складання блок-схем, порівняльних таблиць та аналітичних резюме.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ: поточне тестування, оцінка за реферат, оцінки за відповіді на семінарських заняттях, підсумковий письмовий тест, залік, іспит.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ**Шкала оцінювання:**

90-100 балів — відмінно (A);

75-89 балів — добре (BC);

60-74 бали — задовільно (DE);

35-59 балів — незадовільно з можливістю повторного складання (FX);

1-34 бал. — незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).

Шкала нарахування балів за основні форми навчальної діяльності:

підсумковий контроль — 40 балів;

рубіжне тестування — 5 балів;

реферат — 5 балів;

доповідь на семінарському занятті — 2-3 бали;

звіт про самостійну роботу — 2 бал.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: опорні конспекти лекцій, підручники та навчальні посібники, інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни; ілюстративні матеріали, профільні ресурси Інтранету/Інтернету.

**Визначення рейтингу навчальної діяльності студента з дисципліни
«Психологія»
5 семестр**

1 (поточна атестація)								2 (поточна атестація)								Під- сум- ковий контр- оль	Сума
РОЗДІЛ 1								РОЗДІЛ 2				РОЗДІЛ 3				40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16		
3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		

VIII. СПИСОК ОСНОВНОЇ ТА ДОДАТКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Варій М.Й. Загальна психологія. Підручник. – К., 2007.
2. Виллонас В.К. Психологические механизмы мотивации человека. – М., 1990.
3. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию. – М., 2002.
4. Гічан І.С. Порівняльна психологія. Зоопсихологія. Конспект лекцій. – К.: НАУ, 2003. – 73с.
5. Губко О.Т. Основи зоопсихології. Навчальний посібник / За ред. С.І.Болтівця. – К.: Світогляд, 2006. – 190с.
6. Ждан А.А. Історія психології. Від античності до наших днів. – К., 1990.
7. Загальна психологія: Навч. посібник./ О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К., 2002.
8. Загальна психологія: Підруч. для ВНЗ./ За заг ред. акад. С.Д. Максименко. – К., 2000.
9. Занюк С.С. Психологія мотивації. – К., 2002.
10. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб., 2001.
11. Ильин Е.П. Психология воли. – СПб., 2001.
12. Ильин Е.П. Эмоции и чувства. – СПб., 2001.
13. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посібн. – К., 2004.
14. Немов Р.С. Психология. Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений. Кн. 1, 3. – М., 1995.
15. Основи психології / Під заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К., 1996.
16. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології / За ред. Т.І. Пашукової. – К.: Знання, 2000. – 204 с.
17. Практикум з психології / За ред. Г.Г. Бикової. — Львів: Вища школа, 1975. – 184 с.
18. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / Под общ. ред. А.А. Крылова, С.А. Маничева. – СПб.: Питер, 2000. – 560 с.
19. Практикум по психологии / Под ред. А.Н. Леонтьева, Ю.Б. Гиппенрейтер. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 248 с.

20. Психология. Учеб. для ВУЗов./ Под ред. В.Н. Дружинина. – МПб., 2000.
  21. Психологічна енциклопедія./ Автор-упорядник О.М. Степанов. – К., 2006.
  22. Психологія. Підручник для студентів ВНЗ./ За ред. Ю.Л. Трофімова. – К., 2000
  23. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Психология человека. – М., 1995.
  24. Фабри К.Э. Основы зоопсихологии: учебник. – 4-е изд. – М.: Российское психологическое общество, 2010. – 464с.
- Додаткова:**
25. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности. – М., 1980.
  26. Аверин В.А. Психология личности: Уч. пособие. – СПб., 2001
  27. Асмолов А.Г. Личность как предмет психологического исследования. – М., 1984.
  28. Брушлинский А.В. Субъект: мышление, учение, воображение. – М., 1996.
  29. Веккер Л.М. Психические процессы: В 3-х т. – Л., 1974.
  30. Волков Б.С., Волкова Н.В. Методы исследования в психологии – М. 2003. – 208 с.
  31. Додонов Б.И. В мире эмоций. – К., 1987.
  32. Дормашев Ю.Б., Романов В.Я. Психология внимания. – Л., 1985.
  33. Дружинин Психология общих способностей. – М., 1995.
  34. Иванников В.А. Психологические механизмы волевой регуляции. – М., 1991.
  35. Изард К. Психология эмоций. – СПб., 2000.
  36. Левитов Н.Д. Психические состояния человека. – М., 1964.
  37. Лейбин В.М. Классический психоанализ: история, теория, практика. – М.- Воронеж, 2001.
  38. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1975.
  39. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. – М., 1984.
  40. Методики психодиагностики в спорте / Марищук В.Л., Блутов Ю.М., Плахтиенко В.А., Серова Л.К. – М.: Просвещение, 1990. – 300 с.

41. Орлов Ю.М. Самосознание и самовоспитание. – М., 1987.
42. Психология памяти./ Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер и В.Я. Романова. – М., 2002.
43. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології. Досвід особистісно центрованої систематизації категоріально-понятійного апарату: Навч.-метод. посібник. – К., 2003.
44. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб., 2005.
45. Селиванов В.И. Воля и ее воспитание. – М., 1976.
46. Страхов И.В. Психология воображения. – Саратов, 1971.
47. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии./ Пер. с пол.. – М., 1982.
48. Тайны сознания и бессознательного: Хрестоматия./ Сост. К.В. Сельченко. – Минск, 1988.
49. Тихомиров О.К. Психология мышления. – М., 1984.
50. Ушакова Т.Н. Речь человека в общении. – М., 1989.
51. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность: В 2-х т.: Пер. с нем. – М., 1986.
52. Шевандрин Н.Н. Психодиагностика, коррекция и развитие личности: Учеб. пособ. для студ. ВУЗов. – М., 2002.
53. Щербатых Ю.В. Психология стресса. – М., 2005.

Інформаційні ресурси

54. <http://www.nlm.nih.gov/databases/freemedl.html>
55. <http://www.healthgate.com>.
56. <http://www.yahoo.com/Science/Psychology>
57. <http://maple.lemoyne.edu/-hevern/psychref.html>
58. <http://www.grohol.com/web.htm>
59. <http://www.mindspring.com/-wmmoore/psych.htm>
60. <http://sosig.esrc.bris.ac.uk/>
61. <http://cozap.com.ua/text/5212/index-1.html>
62. <http://www.twirpx.com/file/341096/>
63. http://library.iapm.edu.ua/metod_disc/pdf/4000_zoops.pdf

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Адаптація (adaptation) (від лат. adaptatio – пристосування) – процес і результат ефективної взаємодії особистості із середовищем, в результаті якого встановлюється відповідність між загальним рівнем найбільш актуальних на даний

момент потреб особистості і наявним (перспективним) рівнем задоволення даних потреб, що визначає безупинний розвиток особистості.

Акцентуації характеру (character accentuation) – надмірна вираженість окремих рис характеру та їх поєднання, що є крайніми варіантами норми і межує з психопатіями.

Афект (affect) – короткочасне, бурхливе переживання людини (гнів, лють, жах, відчай, раптова радість), що виникає, як правило, у відповідь на сильний подразник. У стані А. знижується здатність людини осмислювати значення своїх дій і керувати ними.

Безумовний рефлекс (unconditional reflex) – відносно постійні успадковано закріплені реакції організму на певні впливи зовнішнього середовища, що відбуваються за допомогою нервової системи.

Біхевіоризм (behaviourism) (з англ. behaviour – поведінка) – напрям в американській психології ХХ ст., який зводить психіку до різних форм поведінки як сукупності реакцій організму на стимули зовнішнього середовища. Тому особистість в цій теорії – це сукупність реакцій поведінки, які притаманні даній людині, це організована і відносно стійка система навиків. Формула “стимул-реакція” (S – R) провідна в біхевіоризмі.

Відчуття (feeling, sensation) – психічний процес, що полягає у відображенні мозком окремих властивостей та якостей предметів і явищ об'єктивного світу, а також станів організму при безпосередньому впливі подразників на відповідні органи чуттів.

Вміння (ability) – засвоєний суб'єктом спосіб виконання дій, який забезпечується сукупністю набутих знань і навичок.

Воля (will) – внутрішня активність особистості, пов'язана з вибором мотивів, цілепокладанням, прагненням до досягнення мети, зусиллям до подолання перешкод, мобілізацією внутрішньої напруженості, здатністю регулювати спонування, можливістю приймати рішення та гальмувати поведінкові реакції.

Геніальність (geniality) – особистісна характеристика людини, найвищий ступінь її обдарованості, таланту. Г. людини виявляється у творчій діяльності (технічній, науковій, художній, організаційній), результати якої мають соціально-групову і вселюдську значущість. Г. включає вроджені та набуті завдатки і нахили індивіда за певних історичних умов творчості.

Душа (soul) – внутрішній світ людини, частина людської особистості, що є центром її духовного життя.

Емоції (emotions) – це особливий клас психічних явищ, що відображає у формі безпосереднього, швидкоплинного переживання важливість для життєдіяльності індивіда певних явищ і ситуацій, які діють на нього.

Емпатія (empation) – емоційний аспект розуміння іншої людини, здатність відгукнутися на її проблеми, уміння проникнути в переживання іншої людини, переживати разом з нею, співчувати їй.

Інстинкт (instinct) – біологічно зумовлена вроджена тенденція чи імпульс до певної поведінки без участі мислення, навчання чи досвіду.

Інтелект (intellect) (від лат. intellectus – розуміння, розум) – сукупність загальних розумових здібностей: здатність орієнтуватися в навколишньому середовищі, адекватно його відображати, перетворювати, мислити, навчатися, пізнавати світ і переймати соціальний досвід; спроможність вирішувати завдання, приймати рішення, розумно діяти, передбачати.

Когнітивна психологія (cognitive psychology) (англ. cognition – знання, пізнання) – психологічний напрям, представники якого досліджують внутрішню організацію пізнавальних психічних процесів: сприймання, пам'яті, уваги, мислення.

Коллективне безсвідоме (collective consciousness) – за К. Юнгом, неусвідомлювані сфери людської психіки, в основі яких “соціальне спільне”, “спільне” для всіх людей або певного етносу. К. б. виявляється у вигляді “архетипів” – загальнолюдських, національних, расових символічних структур історії культури.

Методи наукових досліджень (methods of the scientific researches) – це шлях досліджень, спосіб пізнання, прийоми і засоби, за допомогою яких здобуваються факти, використовувані для доведення положень, з яких, у свою чергу, складається наукова теорія. Основними методами у психології та педагогіці є спостереження, опитування, тестування, експеримент.

Мислення (thinking) – процес опосередкованого та узагальненого відображення свідомістю людини предметів і явищ об'єктивної дійсності в їхніх істотних властивостях, зв'язках і відносинах; вища форма відображення дійсності у психіці.

Мотив (motive) – спонукальна причина дій і вчинків людини.

Мотивація (motivation) – сукупність мотивів, доказів для обґрунтування чогось, спонука до діяльності; мотивування.

Обдарованість (talent) – високий рівень задатків, схильностей особистості, сплав природженого і набутого індивідом.

Органи чуття (рецептори) (reseptors) – спеціалізовані периферійні утворення, які здійснюють прийом зовнішніх подразників, що діють на організм.

Особистість (personality) – соціально-психологічна сутність людини, яка формується в результаті засвоєння індивідом суспільних форм свідомості і поведінки, суспільно-історичного досвіду людства. Особистістю ми стаємо під впливом суспільства, виховання, навчання, взаємодії, спілкування тощо. О. – ступінь привласнення людиною соціальної сутності.

Пам'ять (memory) – пізнавальний психічний процес сприймання, запам'ятовування, збереження, відтворення і забування індивідом свого досвіду.

Пізнавальна діяльність (cognitive activity) – процес відображення в мозку людини предметів та явищ дійсності. Вона складається із серії пізнавальних психічних процесів: відчуття, сприймання, уваги, пам'яті, уяви, мислення і мовлення.

Професійна мотивація - Конкретні свідомі спонукання, які обумовлюють вибір професії і тривале виконання обов'язків, пов'язаних з цією професією; професійна мотивація формується під впливом чинників навколишньої дійсності, роботи з профорієнтації.

Психічні стани (psychical state) – психологічна характеристика особистості, що відбиває її порівняно тривалі душевні переживання.

Психологія (psychology) (з грецьк. psyche – душа, logos – слово, знання, вчення) – система знань (наука) про об'єктивні закономірності, прояви та механізми психіки.

Психологія творчості (psychology of creation) – досліджує закономірності творчої діяльності, фактори стимуляції творчого пошуку, умови розвитку творчої особистості та розробляє методи активізації творчості працівників науки, техніки, мистецтва, культури.

Рефлекс (reflex) – закономірна реакція організму на зміни зовнішнього чи внутрішнього середовища, здійснювана через центральну нервову систему у відповідь на подразнення рецепторів. Існують вроджені (безумовні) і набуті (умовні) рефлекси.

Рефлексія (reflexion) – у соціальній психології механізм усвідомлення індивідом чи групою того, як їх насправді сприймають і оцінюють інші індивіди чи групи.

Спілкування (communication) – взаємодія людей, яка полягає в обміні інформацією, діями та у встановленні взаєморозуміння.

Стрес (stress) (дослівний переклад “напруга”) – система реакцій (емоційний стан) організму у відповідь на будь-яку висунуту до нього вимогу. У стресовому стані людина припускається помилок у розподілі і переключенні уваги, у неї порушується перебіг пізнавальних процесів (сприймання, пам’ять, мислення), спостерігається розлад координації рухів, неадекватність емоційних реакцій, дезорганізація і гальмування всієї діяльності. Стрес може здійснювати як позитивний, мобілізуючий, так і негативний вплив на діяльність (дистрес), аж до повної її дезорганізації.

Талант (talent) – високий рівень розвитку здібностей особистості. Це поєднання різного ступеня генетично зумовленої обдарованості з працею. Передумовою таланту є задатки людини, які можуть перетворитися на реальність при наявності сприятливих соціальних факторів.

Творчість (creation) – продуктивна людська діяльність, яка здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності, що носять суспільно позитивний характер.

Увага (attention) – це особлива форма психічної діяльності, яка виявляється у спрямованості і зосередженості свідомості на вагомих для особистості предметах, явищах навколишньої дійсності або власних переживаннях, при одночасному відволіканні від того, що не є предметом уваги.

Характер (character) – комплекс сталих психічних властивостей людини, що виявляються в її поведінці та діяльності, у ставленні до суспільства, до праці, до інших, до самої себе.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ**5 семестр**

1. Визначення психології як науки
2. Назвіть відомі вам типи психологічних знань.
3. Перелічіть відмінності наукової психології від побутової.
4. Розкрийте становлення професійної психології.
5. Які підходи до визначення історичних етапів розвитку психологічної науки Ви знаєте?
6. Які погляди на психіку наявні на сучасному етапі розвитку психології?
7. Що є предметом сучасної психології?
8. Яке місце психології в системі наук?
9. Яке значення має психологія для життєдіяльності сучасного суспільства?
10. Які галузі є в сучасній психології?
11. У чому сутність людської психіки?
12. Що становить собою несвідомий рівень людської психіки?
13. Що таке підсвідомість і як вона функціонує?
14. Які ознаки людської свідомості?
15. Які властивості психіки ви знаєте?
16. Психічне та його структура?
17. Яким чином поділяються методи психології?
18. Охарактеризуйте емпіричні методи психології?
19. Фізіологія вищої нервової діяльності і її роль у вивченні поведінки.
20. Основні напрями вивчення поведінки тварин в природі.
21. Які умови утворення умовних рефлексів?
22. Що таке умовний рефлекс, що запізнюється?
23. Структура поведінкового акту.
24. Фізіологічні механізми розвитку інстинктивної поведінки.
25. Основні методи вивчення інстинктів.
26. Співвідношення понять "людина", "індивід", "особистість", "індивідуальність".
27. Психологічна структура особистості.
28. Формування і розвиток особистості. Спрямованість особистості.

29. Діяльність і активність. Діяльність і поведінка. Види діяльності.
30. Уміння, навички та звички.
31. Поняття про спілкування. Види та функції.
32. Поняття про відчуття. Фізіологічні основи відчуттів.
33. Види відчуттів і їх класифікація.
34. Загальні якості та закономірності відчуттів.
35. Сприймання як психічний пізнавальний процес. Основні властивості сприймання.
36. Фізіологічні основи сприймання.
37. Порушення сприймання: гіперстезія, гіпостезія, галюцинації та ілюзії.
38. Основні відмінності відчуттів і сприймання.
39. Види сприймання. Сприймання простору, руху і часу.
40. Поняття про увагу. Фізіологічні основи уваги.
41. Основні властивості уваги. Функції уваги.
42. Види уваги. Поняття про розсіяність, її причини і види.
43. Пам'ять як психічний пізнавальний процес.
44. Основні теорії пам'яті.
45. Фізіологічні основи пам'яті. Види пам'яті та їх класифікація.
46. Процеси пам'яті. Індивідуальні відмінності пам'яті.
47. Мислення як процес пізнавальної діяльності, його особливості. Основні етапи мисленнєвого процесу.
48. Відмінність мислення від інших пізнавальних процесів.
49. Види і рівні мислення.
50. Логічні операції та форми мислення.
51. Індивідуально-психологічні характеристики мислення.
52. Уява як особлива форма людської психіки, її значення та специфіка.
53. Фізіологічні основи уяви. Види уяви. Функції уяви.
54. Способи створення нових образів.
55. Мовлення як психічний пізнавальний процес.
56. Мовлення і мова. Функції мовлення.
57. Види мовлення.
58. Розвиток мовлення. Індивідуальні особливості мовлення.
59. Поняття про темперамент. Історія уявлень про темперамент.

60. Вчення І.Павлова про типи нервової системи.
61. Властивості темпераменту.
62. Темперамент і особистість.
63. Темперамент і стиль діяльності.
64. Психологічна характеристика типів темпераменту.
65. Поняття про характер.
66. Риси характеру, їх класифікація.
67. Формування характеру та його структура.
68. Характер і темперамент.
69. Типології характерів.
70. Здібності, їх значення.
71. Види здібностей.
72. Здібності і задатки.
73. Здібності, обдарованість, талант, геніальність.
74. Розвиток здібностей.
75. Поняття про емоції і почуття. Їх особливості та характеристика.
76. Функції емоцій і почуттів, способи їх вираження.
77. Класифікація емоцій і почуттів.
78. Вищі почуття. Будова емоційності особистості.
79. Воля як форма відображення дійсності.
80. Фізіологічні механізми волі.
81. Характеристика вольового акту. Основні властивості волі.
82. Розвиток волі.
83. Етапи вольових дій.

Навчальне видання

ПСИХОЛОГІЯ

Програма та навчально-методичні матеріали до курсу
зі спеціальності 24 «Сфера обслуговування»

Укладач:
кандидат психологічних наук ***Радько О.В.***

Друкується в авторській редакції

План 2018

Підписано до друку 3.09.2018. Формат 60x84/16.
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап. Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 2,10. Обл.-вид. арк. 2,20. тираж 100. Зам. №

ХДАК, 61057, Харків-3, Бурсацький спуск, 4.
Надруковано в лаб. множ. техніки ХДАК